

Fig. 275. Vg 197 och 198. Dalums sn, kyrkan. Efter foto av S. B. F. Jansson 1942.

197. Dalums sn, kyrkan. Nu på kyrkogården.

Litteratur: Sven B. F. Jansson i *Fornvännen* 1942, s. 230, Runstenarna i Dalums kyrka (VFT 5: 2, 1942, s. 60 f.); Handlingar 1941 (fyndrapport), 1942 (restaureringsrapport) i ATA.

Avbildning: L. E. Bergström, foto 1941 (runstenen under golvet, ATA).

Runstenen står rest vid sidan av Vg 198 på Dalums kyrkogård omedelbart S om kyrkan, c:a 10 m. Ö om vapenhuset.

Den påträffades jämte Vg 198 i samband med kyrkorestaureringen 1941 liggande under kyrkans golv, där den tjänat som trapphäll i en äldre portal, som funnits i en samtidigt med tornets byggnad riven västvägg, troligen uppförd under 1100-talets förra hälft. Stenen var vid upptäckten sönderslagen i sju större delar men lagades och restes 1942 på sin nuvarande plats genom Riksantikvarieämbetets försorg.

Några antydningar i den äldre litteraturen om att de båda stenarna tidigare skulle ha varit kända finner man helt naturligt icke, då de redan i tidig medeltid funnit användning i kyrkobyggnaden.¹

Granit. Höjd 1,80 m., bredd 1,5 m. Inskriften är djupt och tydligt huggen och endast på ett par ställen skadad. Den första språkliga granskningen av såväl denna sten som Vg 198 utfördes 1941 av Sven B. F. Jansson.

¹ Den gravhäll, nu försvunnen, som enligt *Ransakningarna* 1669 skulle finnas »Vthi Daluma Soehn vtan för Wochn huses dören ... med gammal Runeskrift vppå», kallas oriktigt 'runsten' i den senare litteraturen (brev i VFA, hos Tham, Ljungström, Gardell etc.). Redan C. G. G. Hilfeling (KB F m 57: 1, s. 60) har förklarat, att den har, förutom övlig dekor, »en uphögd latinsk Munkeskrift».

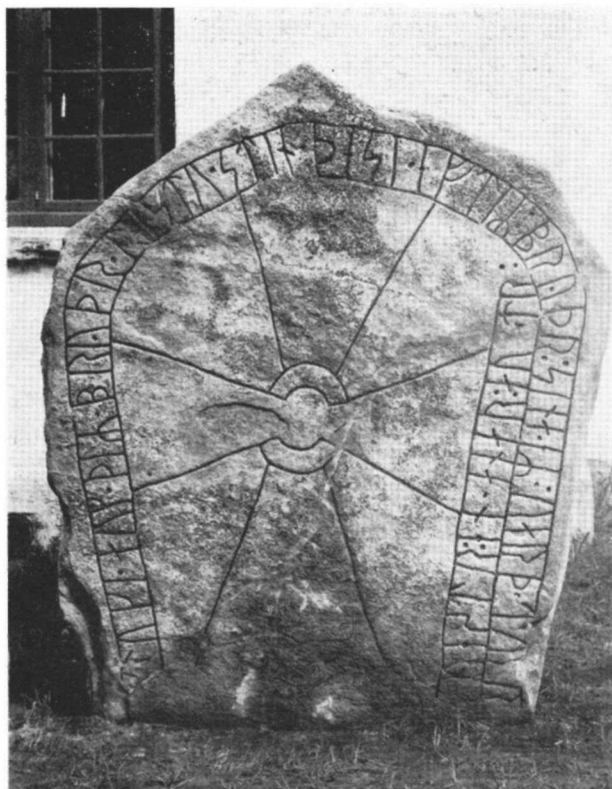

Fig. 276. Vg 197. Dalums sn, kyrkan.
Efter foto av S. B. F. Jansson 1942.

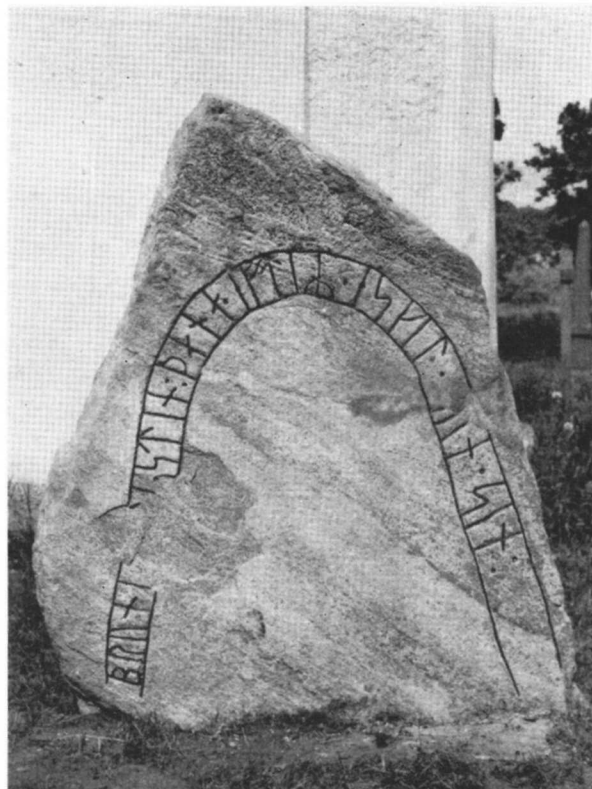

Fig. 277. Vg 198. Dalums sn, kyrkan.
Efter foto av S. B. F. Jansson 1942.

Inskrift:

tuki · auk · þir · brypr · ristu · stin · þesi · eftir : brypr : sina · er : uarp · tuþr uestr : en · anar :
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60
 auþr :
 65

Toki ok þer brøðr restu sten þennsi æftir brøðr sina. ER varð døðr vestr, en annarr østr.

»Toke och hans bröder reste denna sten efter sina bröder. Den ene dog västerut, och den andre i öster.»

Till läsningen: Genom l t går en spricka i stenen, båda bistavarna äro djupa och tydliga. Vid lagningen har stycket med den vänstra t-bst förskjutits. Runan har av ristaren huggits normal. 9 i är ej stungen. 13 y är djupt och tydligt stungen. Genom 16 r och 18 s gå lagade sprickor. 23 i är ej stungen. 26 e är tydligt stungen, likaså 29 e, 36 y och 43 e. Av 51 þ återstår endast nedre delen av hst. En av de lagade skadorna går genom hst i 53 u. 54 e och 58 e äro tydligt stungna. 66 s är borta i en lagad spricka utom vinkeln mellan mellanleden och nedre leden.

Om namnet *Toki*, som finns även på Vg 104 och 114, se Sö 252 och U 201. *Þer brøðr* är ett vanligt sammanfattande uttryck i runinskrifter, då de runstensresande bröderna varit minst tre eller flera. Mera sällan finner man, som exempelvis i Vg 50, tre efterlevande bröder eller, i Vg 59, fyra, allesammans nämnda vid namn. Att inskriften, som i detta fall, icke innehåller namnen på de döda bröderna är däremot ovanligt.

På en punkt är ristningen språkligt intressant, såsom redan Jansson (*Runstenarna i Dalums kyrka*, 1942, s. 67) framhållit. Inskriftens *er* är här ett anaforskt pronomen (jfr got. *is* 'han', ty. *er*). Se vidare E. Wessén, *Svensk språkhistoria* 3 (1956), s. 236 f., och där anförd litteratur.

En annan, kulturhistoriskt intressant detalj i inskriften är berättelsen om de olika målen för de döda brödernas färder. »Den ene dog västerut, och den andre i öster.» Vilka de vikingafärder varit, som bröderna deltagit i, kunna vi icke sluta oss till, men västerfärden bör rimligen ha ägt rum i Sven tveskäggs eller Knut den stores följe i slutet av 900-talet eller början av 1000-talet.

198. Dalums sn, kyrkan. Nu på kyrkogården.

Litteratur: Sven B. F. Jansson i Fornvännen 1942, s. 230, Runstenarna i Dalums kyrka (VFT 5: 2, 1942, s. 60 f.); Handlingar 1941 (fyndrapport), 1942 (restaureringsrapport) i ATA.

Runstenen står rest till höger om och vid sidan av Vg 197 på Dalums kyrkogård, omedelbart S om kyrkan, c:a 10 m. Ö om vapenhuset.

Den påträffades vid kyrkorestaureringen 1941 tillsammans med Vg 197 liggande som trapphåll utanför och 0,24 m. lägre än Vg 197 under kyrkans golv, se Vg 197. Stenen var vid upptäckten ituslagen men lagades och restes 1942 på Riksantikvarieämbetets föranstaltande.

Granit. Höjd 1,65 m., bredd 1,44 m. Inskriften är kraftigt huggen, ehuru vissa partier skadats genom flagring.

Inskrift:

bruni - - - tī · stin : þana · eftir · eskil · sun · sin :
 5 10 15 20 25 30

Bruni [res]ti sten þenna æftir Æskel, sun sinn.

»Brune reste denna sten efter Eskil, sin son.»

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. 5 i är nedtill skadat genom en flagring, som även förstört de följande 5 à 6 runorna. H. bst till 9 t är bevarad och spår av övre delen av 10 i. I lakunen, som är 30 cm. lång, har alltså säkerligen stått pret.-formen av verbet *resa*. Brottet i stenen har förstört 29 s utom undre delen av högra leden. Övre delen av 30 u har gått förlorad i brottet. Inga spår av runor kunna iakttagas inom de utdragna ramlinjerna efter det sk, som följer på 34 n.

Om namnet *Bruni*, som eljest icke förekommer bland västgötainskrifterna, se Sö 178. *Æskell* finns belagt på ytterligare tre, eventuellt fyra, av landskapets runstenar, Vg 37, 129, 130 samt sannolikt även Vg 109.

174. Dalums sn, Nöre.

Pl. 144.

Litteratur: B 957, L 1406, T 97 (avbildn. 96 genom förväxling). Ransakningarna 1667–84 (tr. i VFT 4: 5, 1932, s. 101, 111); J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 96; O. Celsius, Svenska runstenar (KB F m 60) 2, s. 317; C. G. G. Hilfelding, Resor 1791 (KB F m 57: 1, red. av P. Tham), s. 61 f.; Uppteckning av okänd hand (senast 1792, i Diverse Antiqvariska Anteckningar af P. Tham, tillh. kapt. E. Malmberg, Ulriksdal); J. N. B. [von] Abrahamson i Antiqvariske Annaler 2 (1815), s. 85; P. E. Lindskog, En korrekt beskrifning om Skara stift 5 (1816) s. 278; C. J. Ljungström, Redvägs härad (1861), s. 38; N. G. Djurklou, Antiqvitetsintendentens berättelse 1869, s. 213 f. (ATA); N. Beckman i VFT 4: 1 (1920), s. 60; Fornminnesinventering i Timmele sn 1932 (ATA); Handlingar 1935 i ATA.

Äldre avbildningar: Ulf Christofersson, bläckteckning 1687 jämte renritning för B 957 (i KB F l 7 a, bl. 21), träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 957); Tham, bläckteckning (i Hilfelding a. a., s. 65); Ljungström a. a.; Djurklou, bläckteckning (i a. a.); S. Welin, tuschteckning (VFA), träsnitt (i T 96, jfr ovan).

Runstenen står rest 400 m. SÖ om Flatasjön eller Nöre sjö. Den står på allmänningsmark i gränsen mellan Dalums och Timmele socknar, c:a 350 m. NV om Ambjörnarp, 6 m. Ö om en liten stig, som leder i sydvästlig riktning mot Nöre by.